

Det store sviket

DØMT En 63 år gammel prest (bildet) i Den norske kirke ble i 2008 dømt til fengsel i åtte år for en rekke seksuelle overgrep og sadistisk vold mot sin stedatter. Foto: Fartein Rudjord. Presentasjon: Kristin Slotterøy

Rettsstaten dømte en prest i Glåmdalen for overgrep mot stedatteren. Mangelfull etterforskning, en subjektiv psykolog-rapport og tvilsomme troverdighetsvurderinger bidro til dommen. Dette er historien om en rettsprosess der det meste gikk galt.

TEKST

Øystein Helmikstøl

Adriane Lilleskare Lunde

Ole Dag Kvamme

PUBLISERT 31. januar 2017

EMNER

Overgrepssak

Prestesaken

PFU

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

Psykologtidsskriftet ble felt for denne artikkelen i PFU. [Les hele uttalelsen her.](#)

Onsdag 6. november 2013. Klokka er presis 09.00. Det er en kjølig høstdag utenfor Ullersmo fengsel.

På dag nittenhundreogtjueseks etter dommen har porten gått opp. En ferdig sonet far (60) venter på sønnen (22) ved fengselsporten på Ullersmos avdeling Kroksrud på Kløfta.

Den tidligere presten ser sønnen svinge inn på parkeringsplassen. Det har han gjort mange ganger. I dag kommer sønnen for siste gang, for å hente faren.

Sønnen hilser faren med en klem. Sammen lempet de bagasjen inn i bilen. Med seg ut av fengselet har faren esker med 10 000 håndskrevne dagboksider.

DETTE ER SAKEN

- En prest i Den norske kirke ble i 2008 dømt i Eidsivating lagmannsrett til åtte års fengsel for vold og seksuelle overgrep mot stedatteren.
- Presten måtte i tillegg betale 575 000 kroner i erstatning. Kvinnen fikk senere voldsoffererstatning på 640 000 kroner.
- En begjæring om gjenåpning av saken ble avslått i 2013.
- Psykologtidsskriftet har fått tilgang til politidokumenter, journalnotater og annen dokumentasjon i saken.
- Les mer på: <http://prestesaken.wordpress.com/>

Alvorlige anklager

Det var en av 2000-tallets store overgrepssaker. Den da 53 år gamle presten ble pågrepet høsten 2006. Han skulle ha utnyttet konas adoptivdatter, sin egen stedatter, fra hun var fem år og frem til etter fylte 18 år.

Psykologtidsskriftet kaller henne Maria i denne saken.

Han skulle ha lest bibelvers høyt da han voldtok Maria i køyesengen hjemme. Han skulle ha tvunget henne til oralsex i kapellet, misbrukt henne seksuelt i bilen, på gjesterommet, på badet og i vedboden. Han skulle ha mishandlet henne med tau, bundet henne med skjerf, skamslått henne med skiftenøkkel, belter og lastestropp. Han skulle ha nektet henne mat i dagevis og låst henne inne i vedboden.

Ingen beviser bekreftet anklagene i tingretten og i lagmannsretten. Ingen hadde sett, hørt eller visst. Uten beviser handlet rettsoppjøret om stedatterens fortelling som offer i familien, og hvordan hun skal ha blitt mishandlet og misbrukt seksuelt av stefaren.

Marias lidelseshistorie var svært troverdig for mennesker som møtte henne. Den var også sterk nok til at presten ble dømt både i tingrett og lagmannsrett.

En begjæring til Gjenopptakelseskommissjonen ble også avvist. Kommisjonen mente endog at Marias forklaring var styrket.

Likevel skriver Psykologtidsskriftet «angivelig» og «skulle ha». Vanligvis tar ikke journalister slike reservasjoner når tiltalen blir en rettskraftig dom. Da skriver vi mer konkluderende: «Han leste bibelvers høyt da han voldtok stedatteren i køyesengen hjemme». En dom gjør påtalemaktens påstand om til sannhet.

Det er derfor vi har domstolene. De skal velge hvem vi skal tro på, ikke minst i vanskelige og komplekse saker som overgrepssaker er, hvor det kan være få etterprøvbare beviser. Når det er påstand mot påstand, blir troverdigheten til det antatte offeret og den antatte gjerningsmannen helt sentral.

Slik var det også da sorenskriver Lars Mæhlumshagen sammen med pensjonist Klara Signe Bredesen-Vestby og bussjåfør Harald Magnus Hande, de to meddommerne, satte retten i Kongsvinger 16. april i 2007.

På den ene siden satt en 22 år gammel kvinne, med støttespillere som alle trodde på overgrepshistoriene. På den andre siden satt en suspendert prest, en keitete stefar med dårlige sosiale evner. Han hadde Aspergers syndrom. Men det visste ingen om, ennå. Han skulle bli dømt først.

Dette er den andre historien, som handler om påstander og fakta som ikke ble etterforsket, og om en sakkyndigrapport som ble brukt som bevis for skyld i retten, men som nå får stryk av psykologekspertene. Daværende leder i Den rettsmedisinske kommisjon innrømmer i dag at hun gjorde feil da kommisjonen vurderte den samme sakkyndigrapporten.

Vår gjennomgang åpner for en annen virkelighet enn den dommene og Gjenopptakelseskommissjonen la til grunn.

Marias historie

24 år før presten får sin endelige dom i Eidsivating lagmannsrett i 2008, blir Maria født. Hun er tredje barn i en Bangkok-familie når hun ser dagens lys i Thailand i januar 1984. Samme måned reiser en 30 år gammel norsk kvinne med sin amerikanske ektemann (32) til Thailand som kristne misjonærer. Det Norske Misjonsselskap har sendt dem til misjonsmarken med visum som religionslærere. Sammen har de en fire år gammel datter.

Maria kommer av ukjente grunner på barnehjem. På besøk på det overbefolkete, statlige barnehjemmet i Bangkok faller misjonærparet for barnet, som ifølge misjonærkvinnen stadig dunker hodet i veggen.

De adopterer henne. 14. november 1985 henter de den snart to år gamle jenta til seg. Maria knytter seg raskt til storesøster.

Men etter bare snaue to måneder får storesøsteren på fem år kreft. Mor og storesøster reiser til Norge for behandling. Maria blir igjen i Thailand med den nye pappaen sin i fire måneder til, før de forlater misjonsmarken og reiser til Norge.

- Sexmisbrukt i Guds navn

■ Først holdt presten preken i kirken, deretter tvang han sin mindreårige stedatter til sex i bårhuset etter gudstjenesten.

■ En annen gang holdt han de nakne armene hennes mot kokvarme gryter og sa at dette var en forsmak på varmen i helvete.

■ Dette var noe av den rystende forklaringen stedatteren lavmælt og gråt-kvalt kom med i Glåmdal tingrett i går.

SIDE 4-7

TUNG DAG:
 Stedatteren og hennes bistandsadvokat Inger Marie Støren på vei inn i rettsalen etter en pause.
 FOTO: OLL-JOHANN SMREVELD

Kent-Inge Waaler, Kjetil Hansen og Brynjar Fredheim

Sammen for et nytt stadion

SIDE 21

Kennet Brøderud

Feiret 30-årsdag

SIDE 2 OG 3

Spenning om antall skoler

SIDE 8

Ledere i Grue kommune

Må bli mer synlige

SIDE 9

Olaf Ullerud

Prøver å få elg-jakta billigere

SIDE 10

Faksimile fra Glåmdalen 17. april 2007.

Død følger død

På høsten blir det kritisk for den kreftsyke datteren. Hennes besteforeldre kommer fra USA på julebesøk. Tiden er knapp. På vei hjem til USA rammes så farfar av slag på Fornebu. To dager etter – 11. januar 1987 – dør han på Rikshospitalet. Maria er med i begravelsen.

Faren forlater familien og drar til USA. Noen måneder senere dør morfaren på Vestlandet. En naturlig død, som likevel preger hjemmet. Maria knytter seg sterkere til storesøsteren.

Samme sommer kommer far hjem fra Amerika. En uke etter at Maria får sitt norske statsborgerskap, dør storesøsteren fra henne. Hun sovner inn hjemme på sofaen, sju år gammel, 1. juli 1987.

Far flytter ut

En venninne av moren passet Maria i noen uker før storesøsterens død. Mannen hennes er lege. Han ser noe som ligner på blåmerker på huden hennes. Han mener det er såkalte mongolflekker, ufarlige blågrå pigmentflekker på ryggen, ikke uvanlig hos asiater.

Ekteskapet mellom adoptivforeldrene faller sammen, og pappa flytter ut. Etter bare to helgesamvær med datteren sier han fra seg foreldreretten også, men blir boende i Oslo – uten å treffe sin tre år gamle adoptivdatter igjen, noen gang.

Ifølge Marias politiforklaringer mange år senere, er denne amerikanske adoptivfaren den første som misbruker henne seksuelt. Maria har et bilde i hodet av at han forsøker å ha samleie med henne, og en følelse av smerte idet han forsøker å trenge inn i henne. Det forteller hun 20 år senere, i sitt nest siste politiavhør, 10. januar 2007.

– Jeg har hatt bildet i hodet så lenge jeg kan huske, forklarer hun.

- SLO MED SKIFTENØKKEL Maria forklarte til politiet at stefaren hadde slått henne med skiftenøkkel. Åstedsundersøkelsen konkluderte med at det var ingen indikasjon på nærvær av blod på disse skiftenøkklene. Konklusjonen er ikke nevnt i dommene. Foto: Politiet

Den nye mannen

Etter skilsmissen bor Maria og moren alene, inntil en ny mann kommer inn i livet deres høsten 1989 – presten. Han er 36 år, og har to sønner på 7 og 13 år fra et ekteskap som havarete to år tidligere.

Han har en bipolar lidelse, og var rammet av en langvarig psykose i 1982. Når han møter Marias mor, tjenestegjør han som prest i Nord-Norge, men kommer på besøk til Lyder Sagens gate i Oslo. Der bor den lille familien – nå bare bestående av to mennesker.

Forskning forteller at barns minner ikke behøver å være sanne. Maria har ved forskjellige anledninger forklart seg detaljert, men helt ulikt om det første overgrepet. Og ikke bare om denne hendelsen. Saken preges av sprikende forklaringer og manglende oppfølging fra politi, påtalemyndighet og rettsvesenet.

I leiligheten bak Stensparken og Pilestredet i Oslo skal hennes helvete ha startet, når morens nye kjæreste nesten umiddelbart forgriper seg på henne, ifølge hennes politiforklaring 20 år senere.

Maria forklarer at hun var fem år første gangen, iført en todelt, stripete pysj. De hadde nettopp spist middag, og satt ved spisebordet.

Mammas nye kjæreste ville ha henne på fanget. Han stakk fingeren inn i skjeden hennes. Hun prøvde å vri seg unna, men han holdt henne fast. Mamma skal ha vært et annet sted i leiligheten.

Presten ble dømt for forholdet. Ifølge avhørsprotollene ble han aldri spurt om overgrepet. Presten ble ifølge ordlyden i tiltalen også dømt for penetrering og oralsex i Lyder Sagens gate i Oslo. Psykologtidsskriftet har ikke funnet dokumentasjon på slike anklager i avhør eller i andre dokumenter.

Avsettelsen

Lørdag morgen 26. august 2006 ringer fungerende biskop i Hamar bispedømme Sevat Lappegard hjem til presten i hans tjenestebolig. Det kommende er basert på avhør av de involverte, som Psykologtidsskriftet har fått tilgang til.

I over halvannet år har Kirken kjent til Marias anklager. Men hun nekter å anmelde saken, og nekter andre å gjøre det for henne.

Ryktene lekker likevel ut. Lokalavisen Østlendingen vil skrive om «en overgrepssak». Da reagerer biskopen, og han gir presten to timer på å stille på Vinger kirkekontor.

– Jeg gjorde presten kjent med at vi hadde fått rapportert «klanderverdige forhold ved han», forklarer Lappegard i avhør.

Den norske kirke fikk vite om overgrepsanklagene da studenthelsesrådgiver Kristin Gunstad informerte studentprest Freddy Knutsen. Gunstad var blitt Marias fortrolige ved Høgskolen på Gjøvik, og Maria hadde fortalt om overgrep. Studentpresten kontakter personalansvarlig i Hamar bispedømme Solveig Fiske. Fiske vil ta beskyldningene videre. Men Maria ønsker ikke å anmelde saken.

Kirken er rådvill. 30. mai 2006 møter Maria endelig bispeledelsen. Hun tar med Kristin Gunstad og Freddy Knutsen. I forkant har den 22 år gamle kvinnen skrevet et notat sammen med Gunstad.

Solveig Fiske går inn i et annet rom, og leser skrivet. Slik blir Fiske innlemmet i hemmeligheten, og også Fiske blir Marias fortrolige.

Maria forteller detaljert om overgrep, og at hun kom seg ut av hjemmet etter en voldsepisode da hun var 18 år. Den skal være registrert hos en lege.

Fortellingen får fullt gjennomslag i bispedømmet. De ser ingen grunn til ikke å tro på opplysningene. Psykologtidsskriftet har prøvd å sjekke ut påstandene fra Maria. Det foreligger ingen dokumentasjon på denne legeregistreringen av skade.

Solveig Fiske vil varsle saken videre, men Maria vil fortsatt ikke anmelde presten.

Fiske lover å ikke foreta seg noe, og oppretter sms-kontakt med Maria. Etter sommeren møter Maria sjefen selv, fungerende biskop Sevat Lappegard.

Ut fra senere politiavhør vet vi i dag at Lappegard var fullt informert av Solveig Fiske før møtet. Det vet ikke Maria. Hun tar med seg Kristin Gunstad også til dette møtet med biskopen 21. august. Som i mai-møtet går personalsjef Solveig Fiske inn i et tilstøtende rom sammen med biskopen, og informerer ham fra det samme notatet hun selv fikk lese noen måneder før. Slik blir også biskop Sevat Lappegard innviet i hemmeligheten.

Nå presser de på for at Maria skriftlig skal stå for beskyldningene, eller selv anmelde saken til politiet. Men Maria vil ikke. Solveig Fiske kontakter likevel politibetjent Tone Sørumschaugen på Gjøvik.

Lokalavisens rolle bidrar til at saken tar en ny vending. Bare tre dager etter møtet hos biskopen ringer redaktør Ole Erik Almlid fra avisen Østlendingen til Solveig Fiske for en kommentar til en «overgrepssak knyttet til et prestepar i distriktet», ifølge avhør av Sevat Lappegard.

Fiske vil ikke svare, ifølge et avhør. Hun viser til sjefen. Sevat Lappegard ringer dagen etter til Almlid. Han ber avisen vente med saken, inntil bispedømmet hadde fått drøftet anklagene internt. Eller som det heter i politiforklaringen til Lappegard:

«Vitnet viste også til at det ville være uheldig for den det måtte gjelde, å møte anklagene gjennom et avisoppslag. Almlid sa seg villig til å vente med å trykke saken, til over helga.»

Kirken har fortsatt ikke annet enn den 22 år gamle kvinnens ord. Men biskopen tar stilling. Samme kveld bestemmer han seg. Presten skal bort.

Presten er stresset etter henvendelsen fra biskopen, men han møter biskopen og personalsjefen neste formiddag. Begge lederne er overbeviste om at Maria snakker sant.

Biskop Sevat Lappegard forteller presten at han er mistenkt for vold og grenseoverskridende seksuell adferd overfor stedatteren, forhold som ikke var forenlig med å være prest.

Presten avviser skyld, men Lappegard og Fiske tror ikke på ham. Biskopen mener prestens kroppsspråk viser at han er skyldig.

– En mer normal reaksjon på en så alvorlig anklage ville ha vært å legge seg over bordet og rope: «Hva er dette!» sier biskop Sevat Lappegard senere til politiet.

Sevat Lappegard og Solveig Fiske mente at prestens stedatter var troverdig.

– I utgangspunktet tror jeg på henne inntil det motsatte skulle bli bevist, sier Fiske til politiet.

Presten blir overtalt til å la seg permittere. Han leverer tjenestetelefonen samme lørdag.

To uker senere, mandag 11. september 2006, anmelder Maria stefaren på Gjøvik politistasjon. Politibetjent Tone Sørumsaugen, som allerede er vel informert, tar imot anmeldelsen.

Maria får oppnevnt bistandsadvokat Inger Marie Støen. Hun er med på alle avhørene.

Gunstad, Knutsen, Fiske og Lappegard blir senere alle sentrale vitner mot presten.

– TOK ABORT PÅ BADET Maria forklarte i politiavhør at hun tok abort på badet i kjelleren med morens strikkepinner, etter at stefaren gjorde henne gravid. Foto:

Politiet

Pågrepelsen

Tirsdag 14. november 2006 går politiet til aksjon mot presten. Politibetjent Knut Ivar Ulfsbøl nøler med å gå opp i andre etasje på prestekontoret, ifølge hans egen rapport fra denne dagen.

Presten fremstår, ut fra Marias forklaringer, som en aggressiv volds mann. Maria har gjennom 37 timers avhør fortalt politiet at stefaren har mishandlet henne på det

groveste gjennom hele barndommen.

Politibetjenten vurderer derfor å tilkalle forsterkninger. Han går opp trappen, og møter presten. Inne på kontoret lukker politibetjenten døra etter seg. Han viser frem beslutningen om pågrepelse. Presten leser rolig igjennom.

– Jeg ønsker å ringe advokat, sier han.

Han ber også politiet om å ringe en psykiater han har hatt kontakt med.

Samme dag avhører politiet prestens ektefelle (52), sønn (15) og to av stedatterens venninner. Prestens 12 år gammel datter plasseres i et fremmed hjem av barnevernet.

– Hva tror du er årsaken til at stedatteren din har brukt timer og dager hos politiet, for å anmelde deg? er det første spørsmålet han får.

Han vet ikke. Det kan handle om mulige overgrep fra adoptivfaren. Stedatteren kan ha blandet sammen, svarer han.

– Det kan handle om konflikter som ikke er uvanlige mellom adoptivbarn og foreldre. Det kan også handle om utfordringer følelsesmessig om felles biologiske barn, adoptivbarn og barn fra tidligere ekteskap, svarer han.

Avhøret varer to og en halv time. Presten har ikke forsvarer til stede. Når han senere får oppnevnt forsvarer, er denne bare til stede ved et fåtall av avhørene.

Anklagene

Høsten 2006 gjennomfører politiet mange avhør av presten og adoptivdatteren, deres familiemedlemmer – og en lang rekke andre vitner.

Maria og hennes støttespillere forteller om en jente som var slave og voldsoffer i en dysfunksjonell familie. Hun har blitt skadet, måttet oppsøke lege for behandling, har måttet rømme hjemmet mange netter og har måttet gjemme seg i telefonkiosker, blant annet.

Støttespillerne holder seg stort sett utelukkende til Marias fortellinger, noe også Kirken gjør.

Heller ikke påtalemyndigheten, sakkyndige eller retten ser ut til å ha stilt helt sentrale spørsmål ved grunnlaget for saken, for eksempel om det kan finnes andre forklaringer på Marias mange og sprikende anklager.

Politiet og påtalemyndighetene har ikke villet stille til intervjuer med Psykologtidsskriftet under arbeidet med denne artikkelen. Psykologtidsskriftet får dermed ikke høre deres svar på disse sentrale spørsmålene, eller det som kommer frem i denne reportasjen.

Offer og slave

Den første overgrepshistorien kommer frem når Maria 16 år gammel begynner på videregående skole høsten 2000. Da tar hun kontakt med helsesøster Hilde Offord for at

hun skal informere medelevene om at hun ikke kan dusje sammen med dem etter kroppsøvingstimene. Årsaken hun oppgir, er at hun opplevde overgrep som liten.

Maria får dusje alene.

– Min amerikanske adoptivfar har utført overgrep mot meg, forteller hun til helsesøsteren.

Helsesøsteren får etter hvert nær kontakt med Maria. De møtes hver uke. Hun spør om Maria er utsatt for vold av stefaren – presten. Maria svarer «ja-nei». Hun sier at hun er redd ham.

Helsesøster snakker med skolerådgiver Harriet Dahl. Før tredje klasse ordner Dahl borteboerstipend for Maria, som flytter på hybel i Kongsvinger.

Hilde Offord blir en viktig støttespiller for Maria gjennom flere år. Offord, Dahl og en mannlig lærer danner et team rundt Maria. De er sikre på at Maria er utsatt for fryktelige ting hjemme. De melder likevel ikke fra til politiet, barnevernet eller til foreldrene. Maria ønsker ikke det.

Den mannlige kontaktlæreren skal ha hentet Maria jevnlig hjemme om natten, etter påstander om vold. Maria overnattet flere ganger hjemme hos ham. Han vil ikke la seg intervju av Psykologtidsskriftet.

– Jeg vet at Maria blant annet sto opp tidlig, gjerne i 5-tiden på morgenen, mens hun gikk på den videregående skolen. Dette for å være best mulig forberedt og «et hakk foran alle andre». Hun smurte blant annet matpakkene til alle i familien og måket gjerne snøen før skolestart, forklarer helsesøster Hilde Offord til politiet.

Også et svært sentralt vitne i rettssaken fikk høre den samme historien: Sakkyndig psykolog Bente Stolpestad. Maria møter Stolpestad til samtaler noen uker før saken skal til hovedforhandling i tingretten våren 2007.

– Snømåking var alltid min plikt alene, forklarer hun til psykolog Bente Stolpestad. Dette viderebringer Stolpestad i sin rapport uten reservasjoner. Ingen ting tyder på at politiet har sjekket opplysningene, heller. Naboene vi har snakket med i det tettbygde boligfeltet, har aldri sett Maria måke snø eller klippe plenen. Hadde hun gjort det tidlig om morgenen, hadde de merket det, sier de til Psykologtidsskriftet.

Maria forklarer psykolog Bente Stolpestad at hun hentet sine søsken fra barnehage og skole for deretter å lage middag til hele familien. Hun sier at hun passet søsken fra syvårsalderen, uten noen andre voksne i huset. Men da Maria var syv år, var ikke hennes to yngre stesøsken født.

Psykolog Stolpestad sjekker aldri dette. Psykologtidsskriftet finner heller ikke at politiet ettergikk opplysningene, eller at noen vitner i avhør har bekreftet dem.

Psykologtidsskriftet finner heller ingen andre opplysninger til støtte for disse fortellingene.

Maria forklarer Hilde Offord at en lege mente at hun hadde fått kuldeskader på nyrene.

– Hun hadde ringt og blitt hentet fra en telefonkiosk. Det ble kun satt inn ovn på rommet hennes når det kom gjester, gjenfortalte Hilde Offord til politiet.

Psykologtidsskriftet finner ingen dokumentasjon på at hun ble hentet fra en telefonkiosk. Etter rettssaken sjekket politiet telefonkiosken ved Marias families hjem, og fant ut at den ble fjernet allerede i 1995. Vi finner heller ingen dokumentasjon fra lege om at hun har vært utsatt for kulde.

Maria ble aldri konfrontert med dette av politiet, så vidt vi kan se.

Maria fortalte Offord at hun var opptatt som student ved Politihøgskolen høsten 2006. Dette skal hun også ha fortalt til andre som Psykologtidsskriftet har snakket med.

– Maria hadde takket nei, forklarte Offord politiet 6. november 2006.

– Jeg kjenner Maria som en person som ikke klarer å lyve, sa Hilde Offord.

Maria medgir senere at hun aldri har søkt på Politihøgskolen.

Konfirmasjonen

Ifølge psykolograpporten til Bente Stolpestad fortalte Maria at hun ble nektet å være gjest i brorens konfirmasjon 28. mai 2006. Konfirmasjonen for broren var også tema i en rekke vitneavhør.

Maria har fortalt at det var rundt 60 gjester på festen. Hun var selv kjøkkenhjelp, kokk, laget dessert og forret. Maten laget hun ettersom hun hadde erfaring som kokk ved et navngitt sted på denne tiden. Hun fikk ikke være med til bords.

Marias støttespillere var selv ikke gjester. Like fullt vitner de siden for politiet om hva som skulle ha skjedd på konfirmasjonen.

Vår dokumentasjon, gjennomgang av politiforklaringer og intervjuer med de rundt 30 voksne gjestene som faktisk var i konfirmasjonen, gir et annet bilde: Maria var i konfirmasjonen. Hun holdt tale. Hun var ikke kjøkkenhjelp. Hun laget ikke maten. Hun satt til bords som alle de andre gjestene.

Overgrepene fra prestefaren

Da Maria begynte på Høgskolen i Gjøvik i august 2004, etablerte hun umiddelbart kontakt med rådgiver Kristin Gunstad, ved Studentsamskipnaden i Oppland.

Gunstad skal være den første som fikk høre om seksuelle overgrep fra stefaren. Gunstad førte notater fra møtene. Tirsdag 7. september 2004 fortalte Maria for første gang at stefaren hadde forgrepet seg på henne – flere ganger i uka.

– Hun ble litt fjern og fikk «flash». Hun så for seg bruddstykker av episoder og handlinger hun hadde blitt utsatt for, sier Gunstad i politiavhør.

Maria satt på en stol med ryggen delvis til Gunstad da hun fortalte at presten flere ganger i uka hadde utsatt henne for det hun omtaler som «seksuelle overgrep», blant annet om natten.

VED BORDET Ifølge psykolograpporten i «prestesaken» ble Maria nektet å komme i brorens konfirmasjon. Bildet viser at hun sitter ved siden av et ektepar som forteller til Psykologtidsskriftet at Maria satt med dem under hele middagen. Foto: Privat

Studenthelsesrådgiveren spør flere ganger om Maria har omsorgspersoner rundt seg. Hun avviser dette. Gunstad blir overrasket når hun senere får vite at Maria i flere år har hatt et «team av hjelpere» rundt seg på Kongsvinger.

Fortellingene om vold og seksuelle overgrep i barndommen skyter fart i samtalene med Gunstad, og videre når Maria etter henvisning fra fastlegen kommer til behandling hos psykolog Hilde Myrvoll på Gjøvik i januar 2006. Også Myrvoll opplever Maria som troverdig, og blir et sentralt vitne for henne.

Minst tre overgripere

I tillegg til anklagene mot presten, anklager Maria i politiavhør sin amerikanske adoptivfar for seksuelle overgrep. Politiet tar kontakt med Interpol for å avhøre mannen i USA.

Kun anklagene mot prestefaren fører til tiltale. Men da Maria møter sakkyndige Bente Stolpestad like før rettssaken, anklager hun også sin avdøde farfar for seksuelle overgrep.

– Det skjedde fem ganger. Bestemor var hjemme de fleste gangene, forklarer Maria til Stolpestad.

Tidspunktet er ikke angitt bestemt i rapporten. Ut fra Stolpestads rapport var Maria trolig i tenårene. Da bodde besteforeldrene i en leilighet for eldre i Kongsvinger. Så vidt Psykologtidsskriftet kjenner til var farfaren da temmelig skrøpelig. Han døde 80 år gammel i 2001. Da var Maria 17 år.

Til Stolpestad forklarer Maria at hun opplevde at moren lukket øynene for overgrep.

– Hjemme fikk de voksne lov til å ha sex med meg, de var prester, forklarte Maria.

Dette innebærer en anklage om seksuelle overgrep eller kunnskap om dette, også mot hennes mor, som er prest.

Moren er også anklaget for vold og omsorgssvikt, ifølge avhørsprotokollene.

Psykologtidsskriftet finner ikke spor av anklagene om seksuelle overgrep mot farfar og mor i protokollene fra 37 timers avhør. Opplysningene gitt til Stolpestad ser ikke ut til å ha blitt fulgt opp av politiet.

– SLÅTT MED LASTESTROPP Hun skal ha blitt slått med både lastestropp og hånd i vedboden i kjelleren. Her et bilde fra politiets åstedsundersøkelse. Foto: Politiet

Kroppsbeskrivelser

I et avhør i januar 2007 forklarer Maria seg detaljert om stefarens kropp. Politiet sjekker ikke om beskrivelsene stemmer, og presten fikk heller ikke spørsmål om dette i avhørene.

I en overgrepssak med påståtte overgrep gjennom 13 år, vil fornærmedes beskrivelser av stefarens underliv kunne være relevante å undersøke. Da presten ble løslatt fra

varetekt, og hadde tilgang til Marias beskrivelser, reagerte han. Presten gikk selv til lege for å få en attest om underlivet. Han mente forklaringen hennes ikke stemte.

Arvebrevet

Presten ble dømt for å ha slått stedatteren i ansiktet på Gjøvik i januar i 2006, slik at hun fikk blått øye. Ut fra legejournal og politiforklaringer fra Maria og andre vitner, er det mye som taler imot at voldsepisoden fant sted.

Begge foreldrene skulle ha oppsøkt henne hjemme for å få henne til å underskrive et dokument. Bakgrunnen er at Marias mor fikk alvorlig kreft året før. I januar 2006 skriver hun og presten et testament med bistand fra advokat. Her får presten anledning til å sitte i uskiftet bo om hun dør før ham.

Det betyr at Maria ikke får sin arv før han dør. Foreldrene trengte en erklæring fra henne om å akseptere løsningen, siden hun var myndig.

Dommen ser ut til å hvile på Marias forklaringer til retten. Utover dette verserer ulike forklaringer fra Maria om denne påståtte voldsepisoden som presten er dømt for. Det dukket også opp en erklæring hvor det ser ut som at foreldrene vil at Maria skal frasi seg arven. Politiet går ikke til bunns i den mulige arvestriden eller volden.

Til helsesøster Hilde Offord fortalte hun at begge foreldrene var med da hun ble slått ned. Moren skal til og med ha teksten: «Dette forteller du ikke til noen» til Marias mobiltelefon etterpå – alt ifølge helsesøsterens politiavhør 6. november 2006.

Politiet spør ikke Maria om dette stemmer. De spør heller ikke moren, og de sjekker ikke morens mobiltelefon.

Ifølge Marias legejournal skjedde voldsepisoden 26. januar 2006. Presten har gitt politiet dokumentasjon som tyder på at han ikke kunne ha møtt henne på dette tidspunktet. Vi kan ikke se at politiet har konfrontert Maria med denne dokumentasjonen.

Ribbensbrudd

Maria forklarer at hun flere ganger ble utsatt for slag og deretter innelåst i en vedbod, alt i følge anmeldelsen hun innga til politiet 11. september 2006. En gang ble hun også slått slik at hun fikk ribbensbrudd. Hun har vært til flere røntgenundersøkelser på grunn av dette bruddet, forklarer hun.

Maria har fortalt ulike versjoner med en rekke påstander om ribbensbrudd.

Forklaringene er inngående med detaljerte skildringer av vold, med påfølgende legebehandling. Ribbensforklaringene gjelder særlig perioden fra 2000 til 2002.

Maria forklarer i et avhør at hun ble slått fem-seks ganger med skiftenøkkel av stefaren i vedboden i 2001. En navngitt lege konstaterte ribbensbrudd to dager etter, forklarte Maria politiet i avhøret.

Maria skal ifølge en lærer ha sagt at hun måtte akuttinnlegges på Gjøvik sykehus. Hun hadde akutt nyresvikt, ifølge lærerens forklaring. Det kunne komme av at presten hadde mishandlet henne slik at hun fikk ribbensbrudd, skal stedatteren ha fått opplyst av legene. En betennelse i bruddet kunne ha spredd seg til nyrene.

Fysioterapeut og flere leger skal være involvert. Så langt Psykologtidsskriftet har brakt på det rene, blir verken skader eller brudd noen gang dokumentert.

Intet tyder på at politiet har funnet dokumentasjon på påstandene, verken hos leger eller sykehus. Akutt nyresvikt på grunn av ribbensbrudd er ifølge medisinske eksperter Psykologtidsskriftet har vært i kontakt med, neppe mulig.

Skadene

Presten ble domfelt etter at retten fant det bevist at Maria var påført en rekke skader. Retten la vekt på at flere hadde sett skader på Marias kropp.

Studenthelserådgiver Kristin Gunstad på Gjøvik forteller til politiet 21. november 2006 at hun aldri har hørt at fornærmede har påført seg selv skade.

Men i samme avhør forteller hun både at Maria ikke kunne delta i kroppsøving på grunn av skadene hun har påført seg selv, og at Maria forsøkte å begå selvmord da hun var 15 år.

Kristin Gunstad forteller om en annen selvskadingsepisode helgen 17. og 18. april 2004, som Maria har forklart seg detaljert om til henne.

I Marias pasientjournal står det at hun har hatt en periode med selvskading. Også et selvmordsforsøk omtales.

Det er dokumentert at en gynekolog ser arr på Marias overkropp, armer og ben. Maria sier at arrene på bena er «av nyere dato». Denne opplysningen blir ikke fulgt opp. Gynekologen rapporterer at arrene ellers er forenlig med kutt og risp, noe Maria ifølge avhørsdokumentene aldri har anklaget presten for.

Muligheten for at det vitner skal ha sett også kunne være resultat av såkalte mongolske flekker, en asiatisk hud effekt, er heller ikke diskutert i dommen.

Oralsex

Omfanget av vold og overgrep eskalerer under avhørene etter som de skrider frem.

Første gang Maria forklarer seg om oralsex til politiet, sier hun at dette skjedde én gang, på badet i hjemmet mens hun gikk på ungdomsskolen. Det var også det siste hun kan huske av seksuelle overgrep stefaren begikk mot henne.

Presten avviser påstandene i sitt avhør. Etter dette forteller Maria i et senere avhør om flere episoder med oralsex. Første gang hun utførte oralsex på stefaren, skal ha vært da hun var rundt 10 år. Det skjedde på gjesterommet i kjelleren.

Stefaren forklarte henne hvordan hun skulle gjøre det når hun skulle suge ham, forklarer hun politiet. Hun merket at det skjedde noe fysisk med stefaren, og hun syntes

at det ble enda eklere da han fikk reisning, forklarte hun. I politiavhøret sier Maria at hun vasket munnen med Zalo etterpå. Hun forteller også om oralsex på toalettet i kapellet ved kirken i Grue. Presten ble i avhør ikke konfrontert med denne anklagen.

– Stefaren sa noe religiøst, før han sa «gjør det du er best til», ifølge Marias forklaring. Hun skal ha gått på ungdomsskolen på dette tidspunktet.

Både kirketjeneren og organisten stiller overfor Psykologtidsskriftet spørsmål om slike overgrep overhodet har vært mulig uten å bli oppdaget.

Politiet dro etter det Psykologtidsskriftet kjenner til, ikke til kapellet for å se det påståtte åstedet.

Verken kirketjeneren eller organisten ble kontaktet eller avhørt av politiet. De vitnet ikke i retten. Presten ble heller ikke i avhørene konfrontert med Marias anklager om gjentatt oralsex i kapellet etter gudstjenester.

11. oktober spør politibetjent Tone Sørumschaugen om hun har utført oralsex på stefaren andre steder enn på badet, på gjesterommet og i kapellet.

Da kommer hun på enda en gang. Det skjedde i stefarens bil, en Lada, forklarer Maria. Dette skal ha skjedd mens bilen ble vasket i vaskeautomaten på Shell-stasjonen på Kirkenær. Hun forklarer seg detaljert om klærne stefaren skal ha hatt på seg. Hun husker hva de spiste etter overgrepet. Hun husker at vaskebørstene var blå og hvite, og lyden av disse mot bilen. Hun var rundt 10–11 år, forklarer hun.

Psykologtidsskriftet har ikke funnet at presten ble konfrontert av politiet med anklagen om oralsex på Shell-stasjonen.

Psykologtidsskriftet finner heller ikke at politiet sjekket bensinstasjonen på hjemstedet, eller sjekket hva slags bil presten hadde på dette tidspunktet.

Politiet kunne da ha funnet ut at bensinstasjonen ikke har vaskeautomat, slik Maria forklarte seg detaljert om. Dette ble påpekt i tingrettsdommen, uten at det fikk konsekvenser for tiltalen eller dommen.

Ble Maria gravid?

Maria har forklart at hun hadde et høyt forbruk av angrepiller. Hun var redd for å bli gravid med stefaren, og kjøpte angrepiller og graviditetstester på apoteket i hjembygda, allerede mens hun gikk på ungdomsskolen.

Likevel ble hun gravid, og Maria forklarer seg detaljert om en positiv graviditetstest. Hun endte opp med å ta abort på seg selv med morens strikkepinner, hjemme på badet. Dette skjedde mens hun gikk i 10. klasse på ungdomsskolen. Det kan ha vært før jul, forklarer hun politiet. Politiet tror på dette, og ber om gynekologisk undersøkelse: «Fornærmede har vært utsatt for vold og seksuelle overgrep. Hun ble som 16-åring gravid, og utførte abort», heter det i anmodningen fra politiet.

Men overlege Anja Døslund Holstad klarer ikke å påvise at Maria har vært gravid eller tatt abort. Da justerer politiet seg, til Marias fordel: Politiet ber Maria 3. januar 2007 om

å forklare nærmere om «den hendelsen hun tidligere har forklart om, hvor hun mente at hun var gravid».

Maria justerer seg ikke. Hun holder fast ved at stefaren gjorde henne gravid, og at hun tok abort.

- Men er ikke du steril?

Presten slipper ut av varetekt i desember 2006, og sliter med anklagene. Men han får et lyspunkt når han snakker med en venn på telefon like etter.

Han snakker om de detaljerte forklaringene Maria har kommet med, om at han har gjort henne gravid, og at hun derfor tok abort.

– Men er ikke du steril da? Det er jo ikke fysisk mulig! Du husker vel vår samtale for ti år siden etter kontrollen på sykehuset? Du var sterilisert, og inngrepet ble bekreftet effektivt i ettertid, sier vennen.

Det blir en lang pause i den andre enden.

Vennen forteller til Psykologtidsskriftet at presten etter dette ble som et nytt menneske.

– Han ble sikker på at dette ville bevise at stedatterens mange anklager var oppspinn.

I tingretten la presten frem dokumentasjon på at han ble sterilisert i 1994.

Finner ingen i USA

Fredag 1. desember 2006 ser politiet ut til å være overbevist om at den 22 år gamle kvinnen snakker sant om vold og seksuelle overgrep. De har gjennomført 40 avhør av til sammen 26 vitner siden 11. september. Maria er avhørt åtte ganger i til sammen nær 37 timer, presten tre ganger i om lag fem timer.

Det nærmer seg rettssak i Glåmdal tingrett. 28. mars 2007 tar Statsadvokaten i Hedmark og Oppland ut endelig tiltale.

Nå haster det også med oppfølgingen av Marias første, amerikanske adoptivfar. Hun har i avhør også anklaget ham for seksuelle overgrep.

Mannen skal være 55 år. Politiet har kontaktet Interpol i USA. Antakelig bor mannen i Wisconsin, men ingen klarer å finne ham.

Datoen for rettssaken settes til 16. april.

Psykologene tror på Maria

Sakkyndige har i årtier vurdert gjerningsmannens sinnstilstand før og under en påstått ugjerning.

Rundt årtusenskiftet vokste det frem en erkjennelse av at ofrene ikke ble tatt på alvor. Deres skader og behov for erstatning og oppreisning skulle vurderes bedre.

Når sorenskriver Lars Mæhlumshagen setter retten mandag den 16. april 2007, er dette en av de første, store sakene her til lands hvor en psykologisk sakkyndig deltar kun for å

vurdere fornærmede.

Mæhlumshagen får brev fra bistandsadvokat Inger Marie Støen. Hun foreslår psykolog Bente Stolpestad som sakkyndig. Hun får gjennomslag. Støen foreslår også mandatet til psykologens arbeid: Hvordan fungerer fornærmede i dag, og kan det sies noe om årsaken til hennes fungering? For det andre: Har fornærmede fått varig og betydelig skade av medisinsk art? Skaden bes angitt i prosent.

Dommeren følger bistandsadvokatens forslag.

Ett svært sentralt premiss for en sakkyndigrapport om menerstatning er at eventuelle skader først gjelder hvis retten kjenner tiltalte skyldig etter tiltalen.

Dette forbeholdet forsvant i «prestesaken». Tvert om ble psykologen som skulle vurdere Marias skader, ett av de viktigste vitnene mot presten, fordi den sakkyndige fant Marias forklaringer overbevisende. Som da Maria forteller at hennes gamle morfar voldtok henne fem ganger. Og at stefaren har gjort henne gravid, og at hun utførte abort.

Hun gir også en ny opplysning: Den positive graviditetstesten har hun vist til en helsesøster, skriver psykolog Bente Stolpestad i rapporten.

Stolpestad skriver at hun tar dette opp med Marias behandlende psykolog Hilde Myrvoll, som tror på dette.

– Kroppsspråket hennes gjør det som fortelles meget troverdig, sier Myrvoll i Stolpestads rapport.

Helsesøsteren som skal ha sett den positive graviditetstesten, dukker aldri opp.

Uvanlig tilbakemelding

Rapporter fra sakkyndige skal legges frem for Den rettsmedisinske kommisjon (DRK) til godkjenning før de kan legges frem for retten. Kvalitetssikringen skal hindre ukvalifiserte spekulasjoner, og kommisjonen skal sørge for at de nødvendige forbehold og faglige vurderinger er ivaretatt.

Rapporten til Bente Stolpestad blir sendt Den rettsmedisinske kommisjon ved leder Randi Rosenqvist tirsdag 10. april 2007, seks dager før Glåmdal tingrett skal starte rettssaken.

Ifølge opplysninger Psykologtidsskriftet har hentet inn, var ordinær saksgang på denne tiden at erklæringer ble sendt per post til og fra medlemmene som skulle vurdere dem. Det vanlige var at tre DRK-medlemmer vurderte. Denne gangen er det kun to som vurderer rapporten: kommisjonslederen selv og psykolog Knut Waterloo.

Den uvanlig positive tilbakemeldingen fra DRK på Bente Stolpestads fornærmede-erklæring kom fredag den 13. april, tre dager etter at den ble registrert hos DRK:

«Det er ingen bemerkninger til denne grundige vurderingen.»

I tingretten

Folk samler seg på benkene i Glåmdal tingrett i Kongsvinger mandag morgen 16. april 2007. Det er en av de sakene til og med riksmediene viser interesse for, registrerer soren skriver Lars Mæhlumshagen.

De siste månedene og ukene har titler som «Prest tatt for sex-overgrep mot barn», «Biskop visste om overgrep» og «Sex-misbrukt er i familie med presten» lyst mot lesere over hele landet.

Mæhlumshagen setter retten klokken 9. Ved siden av presten sitter forsvarer Sigmund Øien (68), med grått hår og skjegg.

Aktor, statsadvokat Bodil Thorp Myhre, leser tiltalen om seksuelle overgrep, vold og tvang fra 1989 til 2002, og vold fra 2002 til 2006.

Presten nekter straffskyld på samtlige punkter. Men Marias støttespillere gjenforteller alle ulike historier om hennes vonde oppvekst.

Freddy Knutsen, Solveig Fiske, Kristin Gundstad, hennes ektefelle og en rekke andre vitner for aktoratet.

– Vi har tillit til stedatterens forklaring og troverdighet, sier Solveig Fiske i tingretten. Hun har i mellomtiden overtatt som biskop.

– Jeg opplever Maria som veldig troverdig, selv om det hun fortalte er utrolig, sier studentprest Freddy Knutsen.

Marias behandlende psykolog Hilde Myrvoll sier at hun aldri har tvilt på Marias troverdighet.

I RETTEN Maria (23) forklarer seg med støtte av bistandsadvokat Inger Marie Støen for Glåmdal tingrett 17. april 2007. Presten sitter bak enveisvindu i bakgrunnen. Tegning: Egil Nyhus

Brev fra Amerika

Midt under rettsforhandlingene finner Interpol i USA endelig Marias amerikanske adoptivfar i Minnesota, 20. april 2007.

Betjentene treffer på ham hjemme. I avhørsprotokollen heter det at 55-åringen svettet merkbart og stemmen var tidvis ustø. Han sier at han ikke har vært i Norge etter at han flyttet hjem til USA i 1995.

– Maria skrev et brev til moren min en gang. Jeg ønsket ikke kontakt. Så jeg svarte ikke, sier mannen.

I vitneavhøret beskriver han seg som en alkoholiker, som ble tørrlagt etter at han kom tilbake til USA. Han sier han ga Maria ris da hun ikke ville spise opp maten, men på direkte spørsmål fra betjentene hjemme i stuen sin, benekter han fysiske eller seksuelle overgrep.

– Nei, vi ga henne ris begge to. Men jeg ville bli svært overrasket om hun sa jeg hadde mishandlet henne seksuelt. Hvordan kan hun tro eller huske noe sånt? forklarte Marias amerikanske adoptivfar til politiet 20. april 2007.

Ingenting tyder på at politiet gjør mer ut av Marias anklager mot adoptivfaren.

Flere sakkyndige

Fra første dag i tingretten fulgte Bente Stolpestad forhandlingene, sammen med rettspsykiater Kjell Noreik. Han hadde vurdert tiltalte sammen med psykiater Berthold Grünfeld.

Presten var ikke psykotisk, bevisstløs eller psykisk utviklingshemmet i de tidsrommene handlingene skal ha skjedd, er konklusjonen fra Noreik og Grünfeld i retten 27. april.

Samme dag legger Bente Stolpestad frem sin rapport.

– En troverdig jente som vil gjøre alt riktig. Det er ingenting som tyder på at hun underdriver eller overdriver. Hun fikk en veldig god score på sannhet, sa Stolpestad om Maria, ifølge lokalavisen Glåmdalens referat fra retten.

Stolpestad tar ingen reservasjoner, men fastholder rapporten, og konkluderer med at presten er skyldig.

Forsvarer Sigmund Øien ba etter det Psykologtidsskriftet kjenner til, ikke politiet sjekke opplysningene i Stolpestads rapport. Han ba heller ikke om at erstatningsspørsmålet ble behandlet etter at skyldspørsmålet ble avgjort.

Etter at presten har dokumentert sin sterilitet, tar dommen utgangspunkt i at Maria *oppfattet* testen som positiv:

«Hun kjøpte seg graviditetstest og oppfattet det slik at den var positiv. Hun utførte da abort på seg selv med strikkepinne. Det gjorde vondt og hun blødde mye. Begynte etter dette med angrepiller som hun kjøpte på apoteket», heter det.

Angrepiller

En venninne bekrefter ifølge tingrettsdommen at Maria kjøpte angrepiller mens hun gikk på ungdomsskolen. Dette har retten lagt vekt på: «Ifølge opplysninger fra Sosial- og helsedirektoratet ble angrepillen reseptfri fra oktober 2000. Maria gikk da siste året på ungdomsskolen», heter det senere i dommen.

Dette stemmer ikke. Da angrepillen ble reseptfri i oktober 2000, gikk Maria første året på videregående. Hvis Maria kjøpte angrepiller mens hun gikk på ungdomsskolen, må noen ha skrevet ut resept. Maria opplyste i avhør hvilket apotek hun kjøpte angrepillene. Ingenting tyder på at politiet fulgte dette opp. Resept på angrepiller er ikke dokumentert.

Psykologtidsskriftet finner heller ingen tegn til at apotekansatte ble avhørt om salg av angrepiller og graviditetstest i flere omganger til prestedatteren på det lille tettstedet.

Dommen

Sorenskriver Lars Mæhlumshagen trekker seg tilbake sammen med meddommerne Harald Magnus Hande og Klara Signe Bredesen-Vestby, for å vurdere bevisene og komme frem til en domsslutning. Onsdag 9. mai er dommen klar.

Selv om Bente Stolpestad verken kjente bevisene, eller noen gang hadde møtt presten, er det henne dommeren lener seg på når han feller dommen.

Sorenskriver Lars Mæhlumshagen fører en lang passasje fra rapporten like inn i tingrettsdommen, hvor han viser til rapporten som sentralt premiss for dommen.

«Det er min oppfatning at fornærmede har blitt utsatt for traumer av meget alvorlig karakter, først og fremst mht seksuelle overgrep som har i tillegg inneholdt fysisk vold og trusler om vold samt alvorlige psykiske trusler. Slik de seksuelle overgrep fremstår, vitner de lite om en såkalt 'kjærlighetshungrende overgriper', men derimot om en aggressiv, fiendtlig og tilnærmet sadistisk overgriper. [...] Fornærmede fremstår, for meg, som uttalt troverdig i sin beskrivelse av egen oppvekst. Det gjelder så vel erfarte seksuelle overgrep, erfart fysisk vold, samt psykiske krenkelser. Hennes måte å formidle sine opplevelser, gir for meg et overbevisende bilde av at fornærmede har erfart det hun forteller».

Lars Mæhlumshagen tok sitt valg. Han tror på jenta:

«[retten finner] bevist at tiltalte har forholdt seg som beskrevet i samtlige tiltaleposter. Retten har festet lit til fornærmedes forklaring», skriver Mæhlumshagen.

Presten blir kjent skyldig på alle punkter. Straffen er ni år i fengsel, og han må betale 1,8 millioner kroner i erstatning.

«Presten fikk norsk rekord i straff», skrev lokalavisen Glåmdalen dagen etter.

Kirkene i Kongsvinger og Grue ble åpnet for folk i krise etter dommen. Presten anker.

PRESTEN I RETTEN Presten (55) i Glåmdalen forklarer seg for Eidsivating lagmannsrett 25. februar 2008. Tegning: Egil Nyhus

En uke etter dommen blir presten henvist av fastlegen til psykologspesialist Børge Holden, som undersøker ham i juni 2007.

Personer som kjenner presten, har reagert på oppførselen hans under rettssaken. En lege og en sykepleier stusser. De kjenner presten, og er bekymret for den psykiske helsen hans.

Den internasjonale diagnosemanualen ICD-10 beskriver Aspergers syndrom som en gjennomgripende utviklingsforstyrrelse. Personer med Asperger har problemer med mellommenneskelig samspill og har et repeterende og begrenset repertoar av interesser og aktiviteter. De fleste har normal intelligens, men er utpreget klossete.

Børge Holden skriver til fastlegen at presten har lite variert mimikk og kroppsspråk, er utpreget klosset både motorisk og sosialt, og han har lett for å bli misforstått. Han har problemer med intimitet, berøring, og med nær, vennlig kontakt generelt. Han er utpreget naiv og røper private, pinlige ting nokså ubeskyttet. Diagnosen blir ikke tema når saken går for lagmannsretten året etter.

I lagmannsretten

Høsten 2007 får lagdommer Bernt Krohg i Eidsivating på Hamar ansvaret for saken.

For første gang stopper hele rettsprosessen nesten opp. Krohg kan ikke forstå hvordan tingretten kunne ta inn sakkyndig psykolog Bente Stolpestads rapport som bevis.

Fredag 16. november 2007 ringer Bernt Krohg til leder Randi Rosenqvist i Den rettsmedisinske kommisjon. Han ønsker å få en ny vurdering av Bente Stolpestads rapport. Samme dag skriver han også et brev til henne:

Han er bekymret for at rapporten er utformet slik at den «lett kan tas til inntekt for at siktede i saken er skyldig etter tiltalen». Han har på det tidspunktet ikke fått hele rapporten, men siterer flere avsnitt fra den delen han har sett, som han finner problematiske. Han kritiserer mandatet psykologen fikk: Er det faglig forsvarlig at psykologen svarer på spørsmål om årsaken til hennes fungering før skyldspørsmålet er avgjort? Og: Er det faglig forsvarlig å si noe om fornærmedes troverdighet, ut fra det faktiske grunnlaget Stolpestad hadde?

Krohg vil ha en ny gjennomgang «særlig i lys av den måten tingretten har gjort bruk av erklæringen på i sin bevisbedømmelse».

Randi Rosenqvist ble varamedlem i Den rettsmedisinske kommisjon fra 1983, ordinært medlem siden 1988. Fra 2003 til 2009 leder hun kommisjonen.

Brevet fra Krohg kunne hatt konsekvenser for utfallet av saken. Men det skjer ikke.

Etter Krohgs telefon og brev gjør hele psykiatrisk gruppe i Den rettsmedisinske kommisjon en vurdering av Stolpestads rapport. Dette er andre gang rapporten blir vurdert av DRK.

Randi Rosenqvist svarer på vegne av alle 4. desember 2007. I svaret støttet Rosenqvist nå Krohgs innvendinger, men fremholder at Den rettsmedisinske kommisjon er feil

adresse for flere av dem. Hun peker på at påtalemyndigheten og forsvareren har ansvar for at opplysninger i rapporten blir etterforsket og eventuelt imøtegått, og skriver videre:

«Dersom etterforskning/bevisføring viser at den informasjon fornærmede har kommet med om sin utvikling og forholdene generelt i barndomshjemmet ikke medfører riktighet, vil det være grunn til å vurdere alvorlig personlighetspatologi.»

Hvis DRK finner vesentlige mangler ved en rapport, skal den ifølge straffeprosessloven gjøre retten eller påtalemyndigheten oppmerksom på dette. DRK rapporterte ikke om vesentlige mangler i dette tilfellet, ifølge vår gjennomgang av dokumentene. Bente Stolpestads rapport lever videre en stund til.

Rosenqvist angres

Psykologtidsskriftet møter Randi Rosenqvist (65) hjemme i Oslo. Hun husker saken meget godt, og angres på vurderingen som ble gjort av rapporten før tingretten. Hun var ikke våken nok, medgir Rosenqvist i dag, og vedgår at vurderingen var uheldig.

Hun forteller at hun har beklaget overfor seg selv at hun konkluderte slik hun gjorde fredag den 13. april 2007, før tingrettssaken mot Glåmdalspresten.

– Jeg må si at jeg synes det er leit at jeg skrev det.

Rosenqvist mener at rapporten var så detaljert at det ikke ville være vanskelig å motbevise fakta i saken, hvis rapporten ikke stemte. Psykolograpporten inneholder eksempler på informasjon som ifølge den tidligere DRK-lederen burde kunne kontrolleres.

ANGRER Daværende leder av Den rettsmedisinske kommisjon, Randi Rosenqvist, angrer på vurderingen hun gjorde av psykolog Bente Stolpestads sakkyndigrapport i «prestesaken». Foto: Lars Myhren
Holand

– Det må jo politiet etterforske, tenker jeg. Men det ble ikke gjort. Retten spiste det. Rosenqvist har holdt på med strafferettspsykiatri i trettifem år. Men som leder av kommisjonen fikk hun bare vurderinger av fornærmede i straffesaker et par ganger i året.

Nå innrømmer hun at hun knapt var kvalifisert til å vurdere Stolpestads rapport.

– Du kan si at vi ikke var kvalifisert for å vurdere slike rapporter, men det var ingen andre som var kvalifisert, heller, sier Rosenqvist.

Randi Rosenqvist sier at hun brukte mye energi på saken.

– Det som gjorde at vi godkjente rapporten i første omgang, var at den inneholdt så veldig mye informasjon om et langt og vanskelig liv som adoptivstebarn. Og hvis dette faktisk ikke var sant, så ville også den kliniske vurderingen måtte falle ut annerledes.

Hun forsvarer kommentarene kommisjonen ga da Krohg spurte før lagmannsretten, men sier i dag at kommisjonen burde ha spurt tydeligere om alternative forklaringer.

Dette manglet også i mandatet til den sakkyndige, ifølge DRK-lederen. Men det er rettens oppgave å vurdere beviser, understreker Rosenqvist.

– *Hva om premissene er feil?*

– Da kan saken komme til gjenopptakelse, og så kan man behandle den i Gjenopptakelseskommisjonen. Da kan de si at det nå er fremkommet at hun løy hele tiden, og at det da vil bli en ny rettssak. Så kan mannen frifinnes, og han har da hatt ti jævlige år og vil få en erstatning fra staten, kommenterer Rosenqvist.

Lagdommeren gir etter

Randi Rosenqvist spiller altså ansvaret for rapporten rett tilbake til rettens aktører. Men Bernt Krohg har også en annen sterk bekymring: Hvordan kunne statsadvokatene benytte psykologene Hilde Myrvoll og Bente Stolpestad som vitner mot presten som gjerningsmann? 4. januar 2008 skriver lagmannen til statsadvokat Bodil Thorp Myhre.

– Har disse vitnene kjennskap til skyldspørsmålet, ut over hva de har hørt fra fornærmede i sine roller som behandler og sakkyndig vedrørende erstatningsutmålingen?

Statsadvokaten svarer 25. januar.

– Psykologspesialist Hilde Myrvoll og nevropsykolog Bente Stoplestad er viktige vitner for påtalemyndigheten i tilknytning til skyldspørsmålet.

Lagmann Bernt Krohg følger ikke opp.

I lagmannsretten er Hilde Myrvoll og Bente Stolpestad sakkyndige vitner.

SIGNERTE DOMMEN Dommer Bernt Krohg i

Eidsivating lagmannsrett satte ikke juryens
kjennelse til side da presten ble dømt i 2008. Her
et bilde fra 2014. Foto: NTB scanpix

Skyldig igjen

Når saken kommer opp for lagmannsretten 25. februar 2008, forsvarer Sigmund Øien (69) fortsatt presten. Øien har hatt dobbeltsidig lungebetennelse siden årsskiftet og vært alvorlig syk.

I lagmannsretten ser det ut til at anklagene om graviditet er forduftet, sammen med aborten hjemme på badet. De er heller ikke nevnt i lagmannsrettsdommen.

Ankeforhandlingen varer to og en halv uke. Tiltalen er uforandret.

Retten vurderer om Marias anklager kan være uriktige, og komme fra andre opplevelser i barndommen, i det som heter «reaktiv tilknytningsforstyrrelse».

Den danske psykologen Niels Peter Rygaard mener dette kan være tilfellet. Rygaard er engasjert av forsvarerne. Retten oppnevner overlege og psykiater Jannike Engelstad Snoek som sakkyndig, hun er kritisk til en slik diagnose.

Saken gikk med jury, og dommen er kortfattet. Juryen tror på Maria. Presten blir funnet skyldig. Lagdommer Bernt Krohg setter ikke juryens kjennelse til side.

Han signerer dommen 14. mars 2008. Presten får åtte års fengsel og må betale 575 000 kroner i erstatning.

Rapport får stryk

I dag slakter fagfolk psykolograpporten.

Professor Svein Magnussen er ekspert på vitnepsykologi. Han var medlem av Gjenopptakelseskommisjonen i perioden fra 2003 til 2009.

– Jeg har i mine år i Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker ikke lest maken til psykolograpport. Rapporten skal vurdere fornærmedes psykiske tilstand, men går langt videre ved å konkludere hva denne psykiske tilstanden kommer av, og går med det inn på skyldspørsmålet, noe som er rettens oppgave, sier Magnussen.

En rekke andre fagfolk som er gjort kjent med rapporten av Psykologtidsskriftet, er samstemmige i kritikken. Psykologen får stryk for at hun opptrer som terapeut, ikke som sakkyndig. Rapporten er ifølge ekspertene en gjenfortelling av fornærmedes historie uten forbehold. Deres vurderinger støtter de bekymringene Krohg meldte inn til DRK.

– Erklæringen oppfyller ikke de mest grunnleggende krav. Den sakkyndige skal ikke, som her, foreta bevisvurderinger, sier Asbjørn Restan.

Han er spesialist i psykiatri med erfaring som rettspsykiatrisk sakkyndig siden 1988.

– Det stedet hvor det primært går feil, bortsett fra hos psykologen som skriver rapporten, er i Den rettsmedisinske kommisjon. Den bryter sin funksjon for rettssikkerhet når den godkjenner rapporten, sier Restan. Han anklager forsvareren for å ha gjort en slett jobb.

– En hvilken som helst forsvarer, burde enkelt greie å pille rapporten fra hverandre, sier Restan.

Han er likevel tydelig på å plassere ansvaret i rettsapparatet.

– Ansvaret for å ivareta rettssikkerheten ligger til syvende og sist i domstolvesenet. Påtalemyndighet og domstol. Den rettsmedisinske kommisjon ligger under justissekretariatene, dermed under rettsforvaltningen, sier Restan.

Flashback

Presten blir etter dommen avskjediget som prest, og flytter ut av presteboligen.

30. juli 2008 møter presten til soning på Ila. Tidlig i fengselsoppholdet ber presten helsetjenesten om hjelp. I helsejournalen hans står det at han føler han gradvis mister kontrollen, uttaler seg ukritisk og er sårbar, og sammenligner tilstanden med «tilståelses-syndrom» Privatetterforsker Tore Sandberg jobber med å få saken gjenopptatt, og samarbeider med advokat John Christian Elden. De møter presten i Ila fengsel og forvaringsanstalt i Bærum onsdag 12. januar 2011, klokken 17.55, ifølge prestens egen dagbok.

For presten er dette stort. Han har selv invitert dem. Han har fortalt om besøket til medfanger. Den selvanklagende mannen er nervøs, men ser aller mest frem til å få lettet sin samvittighet. Han vil ha fred med Gud. Når han nå endelig får fortalt dem sin hemmelighet, kommer alt til å bli bedre, tror han.

Han forteller dem om ett flashback han har hatt, om to hendelser. Den ene i Lyder Sagens gate i Oslo hvor han hadde hatt Maria på fanget. Hun hadde hatt på seg pysjamas. I et kort øyeblikk, husker han, tok han hånden inn under pysjamasen. En overfladisk, kort berøring, sier han.

Den andre hendelsen han har minner om, var at han presser Marias armer ned mot en varm kjele på komfyren. Sandberg og Elden spør inngående om han har gjort noe av det andre han er dømt for. Det benekter han. Psykologtidsskriftet har sett dagboksnotatene fra prestens fengselsopphold. Tusener av nitide håndskrevne sider.

«Halleluja! Min sjel er fri» står det i dagboka i etterkant av dette møtet. Presten får nå fred med seg selv en stund.

Sandberg gir opp

Tore Sandberg er ikke like fornøyd. Privatetterforskeren er oppgitt og vurderer å avslutte arbeidet med saken. Noen dager senere møter han tre kvinner i en stue i Kongsvinger. Kvinnene har på eget initiativ arbeidet med «prestesaken» i flere år. Han informerer om prestens innrømmelser, og viser til at avtalen mellom ham og presten er

brutt. Da Sandberg startet arbeidet, hadde presten skrevet under på at han hadde sagt alt av betydning for saken. Nå har flashbacket ødelagt alt.

Kvinnene er fortvilet, og legger frem alternative årsaker til prestens innrømmelser: psykisk sykdom, religiøsitet eller påkjenninger etter lang tids soning.

Sandberg responderer ikke, ifølge de tre kvinnene. Han vil ikke mer.

De tre kvinnene jobber videre uten Tore Sandberg, og de står for mye av arbeidet som ligger til grunn for begjæringen om gjenopptakelse av prestesaken.

Et halvt år senere kommer Sandberg på banen igjen. Enda et år senere sender han begjæringen om gjenåpning til Gjenopptakelseskommisjonen i juni 2012. Sandberg opplyser at presten har innrømmet to grenseoverskridende handlinger. Ingen journalnotater eller opplysninger fra lege, psykolog, psykiatrisk sykepleier, prest eller sjelesørger er tatt med.

FORNÆRMEDES FORKLARING Maria (24) forklarer seg for Eidsivating lagmannsrett 26. januar 2008. Tegning: Egil Nyhus

Maria svarer kommisjonen

Mandag 19. august 2013 svarer Maria på opplysningene i gjenåpningsbegjæringen via sin advokat.

Et sentralt element i begjæringen er en rekke ulike forklaringer Maria har gitt på ulike tidspunkt om sentrale hendelser.

Nå tar Maria avstand fra flere av sine tidligere forklaringer. Advokat Maria Støen Thoresen forklarer uoverensstemmelsene i forklaringene til Maria som «misforståelser», og sier at Maria har gitt uttrykk for sin subjektive opplevelse.

Thoresen omtaler oppsiktsvekkende nok Bente Stolpestad's sakkyndigrapport, lagt frem for tingretten og lagmannsretten, som journalnotater som Stolpestad har skrevet ned, uten at Maria har fått adgang til å lese igjennom.

Dette står i kontrast til Thoresens arbeid for Maria året før, da hun søkte voldsoffererstatning. I forbindelse med søknaden i 2012 fra advokat Thoresen ble det lagt ved en ny sakkyndig erklæring fra behandlende psykolog Hilde Myrvoll. Denne skulle være et supplement til Bente Stolpestad's psykolograpport.

Rapportene utløste voldsoffererstatning på nær 640 000 kroner. Året etter distanserer Maria seg altså helt fra rapporten som var sentral i saken mot stefaren.

I 2013 skriver advokat Thoresen at det er Marias politiforklaring som må legges til grunn, for det er den hun har gjennomlest og underskrevet.

«I en så omfattende utredning som i fornærmede sitt tilfelle kan det oppstå misforståelser. Det er derfor fornærmedes politiforklaring som må legges til grunn. Det er den hun har gjennomlest og underskrevet», heter det i svarbrevet fra Thoresen.

Advokat Maria Støen Thoresen har foreløpig ikke svart på noen av Psykologtidsskriftets henvendelser om intervju.

Anklagene om at stefaren gjorde henne gravid mens hun gikk på ungdomsskolen, er ifølge advokaten heller ikke merkverdige, selv om presten viste seg å være sterilisert.

Maria, som barn, misforsto en graviditetstest i en svært stresset situasjon. Det som i dommen er omtalt som abort, omtaler advokaten til Gjenopptakelseskommissjonen nå som «abort», med anførselstegn.

To måneder senere, 24. oktober 2013, avviser kommissjonen begjæringen om gjenopptakelse. I stedet mener den at opplysningene om prestens flashback har styrket Marias troverdighet.

– Gjenopptakelseskommissjonen gikk ikke inn i saken, sier John Christian Elden i dag.

– *Hvorfor sjekket dere ikke prestens legejournal og undersøkte mer om prestens psyke da dere omtalte flashbacket hans?*

– Det er mulig vi kunne gjort ting annerledes, sett i etterpåklokskapens lys, sier Elden.

Prestens psyke

Psykologtidsskriftet kontakter psykologspesialist Børge Holden for å forstå mer av prestens psyke og flashbacket han fikk.

– Presten er en psykisk svært sårbar mann med Aspergers syndrom, med sterkt behov for å granske seg selv, utsatt for dokumenterbart usanne alvorlige anklager som

graviditeten som ikke stemte, og med en lang soning i fengsel bak seg. Det er i den sammenhengen hans såkalte innrømmelser må ses, sier Børge Holden.

SATTE DIAGNOSEN Psykologspesialist Børge Holden diagnostiserte presten med Aspergers syndrom i 2007. Foto: Arkiv

Diagnosen Asperger er omstridt, og Holden selv mener at den ofte stilles for lett.

– Diagnosen Asperger ble oversett i saken, også av politiet under etterforskningen. Det har fått katastrofale følger for presten. Jeg mener at dette kan ha bidratt til justismord.

Holden har lest flere av dokumentene i saken, blant annet det første politiavhøret av presten.

– Dette er en mann som behersker egenskapen å inkriminere seg selv, sier psykologspesialisten.

Dommene mot presten forutsetter at han er en beregnende strateg og løgner, som har holdt preken i kirken og like etter krevd oralsex av stedatteren i et kapell med dårlig lydisolering uten at noen oppdaget det. Om dette sier Holden:

– Det er mangel på strategiske evner som kjennetegner denne mannen. Og generelt er personer med Asperger dårlige til å lyve.

Tilknytningsforstyrrelser

Psykologtidsskriftet ringer den danske psykologen Niels Peter Rygaard, ekspert på tilknytningsforstyrrelser. Han møtte presten og ektefellen tilfeldig en gang han holdt

foredrag i Norge om tilknytningsforstyrrelser. Han ble engasjert av presten og var sakkyndig vitne i «prestesaken», uten at hans vitneutsagn ble tatt hensyn til.

– Jeg har vært vitne til et justismord, skrev han i Psykologtidsskriftet i 2008.

Rygaard har forsket på adoptivbarn og funnet at det ikke er uvanlig at tilknytningsforstyrrelser fører til adoptertes falske anklager om seksuelle overgrep. Detaljerte forklaringer betyr ikke at de nødvendigvis er sanne, understreker han.

– Barn og voksne kan komme med stadig mer detaljerte forklaringer etter hvert som de blir spurt. Særlig når spørsmålene er tendensiøse, og går på om de har opplevd eller gjort bestemte ting. Når en psykisk sårbar og umoden person som har problemer med å skille fantasi og virkelighet spørres på denne måten, er resultatet verdiløst, mener Rygaard.

Han påpeker at det ikke var noen faktiske beviser, tvert imot motbeviste adskillige fakta anklagene som var fremsatt av den adopterte stedatteren.

– Jeg er fremdeles overrasket over at alle ignorerte at det ikke forelå beviser utover en meget tendensiøs psykolograpport, med vitneutsagn fra en observand som ble konstatert grensepsykotisk på undersøkelsestidspunktet, sier Rygaard.

I rapporten konkluderer Stolpestad med at Maria «befinner seg under en betydelig psykisk krise med en tilnærmet grensepsykotisk tilstand, men har ingen klar realitetsbrist eller forstyrrelse på verken tanke- eller sansenivå».

Dommerne

Lars Mæhlumshagen (76) er i dag pensjonert sorenskriver i Glåmdal tingrett. Psykologtidsskriftet ber ham kommentere feilene om abort og angrepiller i tingrettsdommen, og at retten brukte Bente Stolpestads psykolograpport i vurderingen av skyldspørsmålet.

– Jeg husker ikke noe fra den konkrete bevisvurderingen. Skyldspørsmålet avgjøres etter en helhetsvurdering av den samlede bevismengden, sier Lars Mæhlumshagen.

Lagdommer Bernt Krohg sier i dag at han ønsker oppmerksomhet rundt bruken av sakkyndige vitner.

– Temaet behandlere, også psykologer, som sakkyndige vitner i straffesaker, fortjener oppmerksomhet. «Prestesaken» kan være egnet til å illustrere noen problemstillinger i den forbindelse. Som dommer i saken er det imidlertid vanskelig for meg å uttale meg konkret om bevisførselen i ettertid, sier Krohg.

– *Det er vanskelig å tolke deg annerledes enn at du selv stiller spørsmål ved dommen?*

Bernt Krohg svarer ikke på det spørsmålet, som Psykologtidsskriftet har stilt på e-post.

Psykologenes svar

Bente Stolpestad (60) reagerer kraftig på Psykologtidsskriftets spørsmål rundt hennes arbeid den gangen.

– Jeg reagerer på hvorledes dere går frem her i saken. Dere driver og ringer rundt til flere som er involvert i saken uten at hovedpersonen har fått vite det. Hva slags agenda har dere egentlig? spør Bente Stolpestad.

I mai klaget Bente Stolpestad Psykologtidsskriftets journalist inn for Norsk psykologforening.

– Fornærmede har i dag fått reaktivert sine traumer gjennom det som nå skjer, skriver Stolpestad i klagen. Hun engasjerer advokat.

RETTSOPPNEVNT Sakkyndig psykolog Bente Stolpestad i Glåmdal tingrett 17. april 2007. Til høyre rettssykiatrisk sakkyndig Kjell Noreik. Tegning: Egil Nyhus

– Det er uforståelig at denne saken igjen skal skrives om, og det er med beklagelse at dette igjen blir en ny tilleggsbelastning for fornærmede, som forsøker å legge denne saken bak seg, skriver advokat Hanne Lilleby.

Psykologtidsskriftet kontakter også sakkyndig vitne, Marias behandlende psykolog Hilde Myrvoll. Hun vil ikke la seg intervju, men sender brev til Psykologtidsskriftets redaktør og Psykologforeningens generalsekretær.

– Jeg reagerer også på at alvorlige overgrepssaker som denne, som var preget av svært alvorlige overgrep, mishandling og trusler over en periode på 13 år – og som er behandlet i alle deler av rettsapparatet – hentes fram enda en gang med de omkostninger det har for de involverte i saken, skriver Hilde Myrvoll.

Nei til intervju

Helsesøster Hilde Offord og rådgiver Harriet Dahl i Kongsvinger ønsker ikke å la seg intervju i saken. Det samme gjelder studenthelse­rådgiver Kristin Gunstad på Gjøvik og daværende studentprest Freddy Knutsen, nå kirkefagsjef i Hamar bispedømme.

Det har heller ikke lyktes å intervju daværende fungerende biskop Sevat Lappegard.

Psykologtidsskriftet fikk en intervjuavtale med Hamar-biskop Solveig Fiske. Hun ombestemte seg fordi «den utsatte ønsker ro rundt saken», skriver hun i et brev.

Psykologtidsskriftet har kontaktet lokal etterforskningsleder Åge Sandbakken ved Kongsvinger politistasjon flere ganger, uten å få intervju.

Bjørn Berntsen var sjef på Kongsvinger politistasjon da politiet arbeidet med «prestesaken». Han opplyser til Psykologtidsskriftet at han står for arbeidet som ble gjort den gangen.

Iren Johnsen Dahl, nå Iren Coucheron Johnsen, var politiadvokat på Kongsvinger politistasjon. Hun skriver dette i en e-post:

– Dette er en sak som er svært grundig behandlet i to rettsinstanser og gjentatte ganger i forbindelse med begjæringer om gjenopptakelse. Det har etter min kunnskap ikke kommet frem noen informasjon av betydning i ettertid som ikke var kjent for politiet på det tidspunktet etterforskningen ble avsluttet.

Daværende statsadvokat Bodil Thorp Myhre, nå dommerkollega med Bernt Krohg i Eidsivating lagmannsrett, vil heller ikke la seg intervju om prestesaken. Hun henviser til Hedmark og Oppland statsadvokatembeter. Det gjør også Riksadvokaten.

Psykologtidsskriftet får svar fra førstestatsadvokat og embetsleder Arne Ingvald Dymbe:

– Det er ingen statsadvokat her i dag som kjenner denne saken. Saken er rettskraftig avgjort, og domfeltes begjæring om gjenåpning er avslått. Vi vil ikke bruke ressurser på å sette oss inn i en sak som ikke lenger har aktuell interesse. Heller ikke den omstendighet at en journalist ønsker et intervju nå, kan medføre noen endring i vår prioritering, skriver Dymbe.

Et jury­medlem fra Eidsivating lagmannsrett i 2008 står for avgjørelsen, men vil ikke gi ytterligere kommentarer.

– Jeg står for dommen ut fra det vi fikk vite den gangen, sier jury­medlemmet, som ikke ønsker navnet sitt på trykk.

- Et justismord

En tidlig høstdag i 2015 er Psykologtidsskriftet på vei til Lillestrøm for å møte prestens forsvarer Sigmund Øien (75) for første gang.

Han kommer ikke. Han må til legen i stedet. Psykologtidsskriftet får kontakt med ham på telefon like etter legebesøket. Øiens stemme er knapt hørbar.

– Justismord, sier Øien.

– *Hvordan kunne det i så fall gå så galt?*

– Juryordningen, svarer Øien.

Sigmund Øien døde 23. november 2015, nær 76 år gammel.

Bussjåføren

I mai 2016 besøker Psykologtidsskriftet den pensjonerte bussjåføren Harald Magnus Hande (65) i Sagstua i Hedmark. Han serverer kaffe og kaker i stua.

Hande var en av to meddommere da Glåmdal tingrett behandlet «prestesaken» i 2007. Han har 25 års erfaring som meddommer. Han forteller at «prestesaken», som han hadde lest om i avisen på forhånd, er den verste han har vært med på å behandle.

Han var ikke i tvil om at presten var skyldig.

– *Hva la du vekt på da du var med på å dømme presten?*

– Overgrepssaker er veldig vanskelige. Det er ofte ikke bevis i slike saker, og det var det heller ikke i denne saken. Da ble kroppsspråket til jenta og presten viktig. Jeg merket meg at presten satt og bøyde hodet ned i bordet. Hvis han var uskyldig, så hadde han sittet oppreist og sett på dommeren, og med det sagt at han var uskyldig, sier Hande.

Maria var derimot veldig nervøs, forklarer han.

– Jenta var skjelven, som en nervebunt. Hun var ikke inne i rettssalen når presten var til stede. Vi sa på bakrommet en gang at hvis dette er løgn, så er jenta god til å lyve, på grunn av kroppsspråket hun hadde, sier Hande.

Presten og Maria

Presten selv sier dette til Psykologtidsskriftet:

– Jeg er glad for støtten familie og venner har vist meg og familien gjennom disse tunge årene. Jeg håper på en rettferdig utgang av saken.

Presten fikk for ikke lenge siden en ny advokat. Kaja Goplen (30) ønsker ikke å kommentere saken.

Fredag 8. april 2016 svarer en vennlig og imøtekommende Maria (32) på telefon.

Psykologtidsskriftet forklarer at vi er interessert i å høre hennes historie og hvordan hun har det nå. Hun er åpen for å la seg intervju, men trenger betenkingstid. Hun vil høre med støttespillerne rundt seg om det er greit, forteller hun.

Mandag 11. april svarer Maria på sms at hun ikke vil la seg intervju. Hun opplyser at hun ikke ønsker å bli kontaktet av oss igjen.

Marias tidligere bistandsadvokat Inger Marie Støen ønsker ikke å kommentere saken.

DØMTE PRESTEN Meddommer Harald Magnus Hande var ikke i tvil om at presten var skyldig i 2007.

Foto: Øystein Helmikstøl

- Grundig behandlet

Torsdag 23. juni 2016 møter Psykolog-tidsskriftet Helen Sæter, leder i Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker.

Frem til 31. oktober 2016 har kommisjonen mottatt 2 122 og avsluttet behandlingen av 1 992 begjæringer. 262 saker er besluttet gjenåpnet. Av de sakene som er ferdigbehandlet i rettsvesenet, er 156 endt med frifinnelse. 101 av sakene er gjenåpnet ettersom nye opplysninger kan gi grunnlag for frifinnelse på grunn av utilregnelighet.

Sæter har møtt kritikk fra erfarne politietterforskere for at det er vanskelig å få gjenopptatt saker som burde vært prøvd på nytt.

Hun sier at Gjenopptakelseskommisjonen har behandlet «prestesaken» grundig.

– Etter at kommisjonen også hadde foretatt egen utredning i saken, konkluderte kommisjonen med at det ikke forelå nye omstendigheter eller bevis som syntes egnet til frifinnelse eller mildere straff, ikke grunnlag for at fornærmede skulle ha gitt en bevisst uriktig forklaring, og at det heller ikke forelå særlige forhold som ga grunnlag for å betvile at dommen er riktig.

– *Hvorfor snakket dere ikke med legen hans, eller psykiatrisk sykepleier eller psykolog?*

– Hvorfor skulle vi det? Domfelte ble under sakens gang undergitt en ordinær rettspsykiatrisk undersøkelse. I denne er hans psykiske helsetilstand bredt belyst,

svarer Sæter.

Kommisjonens faste praksis er ifølge Sæter at kommisjonens egne utredere alltid har en samtale med den domfelte som begjærer gjenåpning, for å gi veiledning og klargjøre grunnlaget for begjæringen, med mindre domfelte er representert ved advokat.

– I denne saken var domfelte representert ved advokat. I slike tilfeller forholder vi oss til advokaten og den begrunnelsen som kommer derfra, opplyser Sæter.

Henter faren

Onsdag 6. november 2013. Sønnen henter presten utenfor Ullersmo fengsel på Kroksrud. Presten har vært fange på den avdelingen i to år. Han kom hit etter å ha vært innsatt i tre år sammen med landets verste forbrytere på Ila fengsel og forvaringsanstalt i Bærum.

PRESTEN (bildet) - Jeg håper på en rettferdig utgang av saken.

Foto: Fartein Rudjord

Ved bildøren deklamerer faren noen linjer fra boka *Jeg har hørt et stjerneskudd* av Carsten Jensen:

«Bare én gang i livet», mumler bølgenes skum. «Aldri igjen», hvisler det i sandkornene. «Ingen vei tilbake», suser det i palmene. Det er Stillehavets sang, og den som lytter, kan høre den.

Det blir helt stille noen sekunder. Far og sønn setter seg i bilen, og de kjører ut av fengselsområdet. Faren ser seg ikke tilbake.

LES OGSÅ

Aktører svarer

Her er svar fra aktører og personer omtalt i «prestesaken».

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 55, nummer 2, 2017, side 150-185

TEKST

Øystein Helmikstøl, journalist i Psykologtidsskriftet

Adriane Lilleskare Lunde

Ole Dag Kvamme, frilansjournalist